

МОТИВЪТ ЗА ЖЕНСКАТА ЖРЕЧЕСКА ИНИЦИАЦИЯ ВЪВ ФОЛКЛОРНИ ТЕКСТОВЕ И ЛИТЕРАТУРНИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ

Мария Маринова

(Софийски университет „Св. Климент Охридски“)

РЕЗЮМЕ

Инициация, как сакрална практика в архаическите общества, била разделена на два етапа. Първият етап, обезателен за всички, достигнали половна зрялост, е всъщност условие за социализацията им. Вторият етап е бил предназначен за избрани, които трябвало да управляват обществото. Това е представлявала жреческата инициация. Следи от женската жреческа инициация са съхранени в сравнително чист вид в приказките за девойката с отсечените ръце. Въз основа на тези приказки може да се възстанови архетипът. През Средновековието сюжетът е подложен на допълнителна преработка. В кирилската книжна традиция архетипът е представен с едно от Богородичните чудеса и с разказа за българската царкиня Персика. В по-късни интерпретации („Повест за царицата и лъвицата“ и драмата „Многострадална Геновева“) редица епизоди са пропуснати, но е съхранен основният смисъл. Независимо от различните исторически наслоения, разглежданите текстове са запазили следи от архетипа на женската жреческа инициация. Те са доказателство за това, че в човешката памет са съхранени различни етапи от културното развитие на човечеството.

КЛЮЧЕВИ СЛОВА

женска жреческа инициация, архетип, девойката с отсечените ръце, Богородично чудо, царица и лъвица, Многострадална Геновева

РЕЗЮМЕ

Инициацията като сакрална практика в архаичните общества е била разделена на два етапа. Първият етап, задължителен за всички, достигнали половна зрялост, е всъщност условие за социализацията им. Вторият етап е бил предназначен за избрани, които трябвало да управляват обществото. Това е представлявала жреческата инициация. Следи от женската жреческа инициация са съхранени в сравнително чист вид в приказките за девойката с отсечените ръце. Въз основа на тези приказки може да се възстанови архетипът. През Средновековието сюжетът е подложен на допълнителна преработка. В кирилската книжна традиция архетипът е представен с едно от Богородичните чудеса и с разказа за българската царкиня Персика. В по-късни интерпретации („Повест за царицата и лъвицата“ и драмата „Многострадална Геновева“) редица епизоди са пропуснати, но е съхранен основният смисъл. Независимо от различните исторически наслоения, разглежданите текстове са запазили следи от архетипа на женската жреческа инициация. Те са доказателство за това, че в човешката памет са съхранени различни етапи от културното развитие на човечеството.

КЛЮЧОВИ ДУМИ

женска жреческа инициация, архетип, девойката с отсечените ръце, Богородично чудо, царица и лъвица, Многострадална Геновева

Инициацията, която е била задължителен обред в архаичните общества, е отразена в текстове от различни културни епохи. Трябва да се отбележи, че обредът на посвещаването е разделен на два етапа. През първия преминават всички членове на обществото, достигнали половна зрялост, а през втория – само отделни личности, чиито статут в архаичното общество е по-различен. Тази втора инициация е по своята същност жреческа, тъй като онези, които са претърпели съпътстващите я изпитания, заемат водеща роля в обществото. На мъжката жреческа

инициация са посветени редица изследвания ([Фрейзър 1984](#); [Проп 1995](#)), защото е засвидетелствана в повече текстове и се е запазила в сравнително чист вид сред народите в изостанал стадий на развитие до XIX – XX в. Женската жреческа инициация, от друга страна, е почти неизследвана, тъй като текстовете, в които са запазени елементи от нея, са претърпели многократни трансформации. Въпреки това следи от древните сакрални пластове са съхранени в приказния фолклор, преосмислени са в някои средновековни текстове и в сюжети на рицарски романи. Може би най-ярък пример за това е мотивът за девойката с отсечените ръце, в който последователно са представени митологичните пластове. Този сюжет привлича вниманието на редица изследователи през XIX и XX в. ([Попович 1905](#); [Яцимирский 1911](#): 328–329; [Стоилов 1929](#); [Стойкова 1960](#); [Коцева 1994](#)) без да се свързва с представите за женската жреческа институция.

Въз основа на фолклорни приказни сюжети, които намират място както в авторски интерпретации на приказки, така и в средновековни текстове и в текстове от периода на Българското възраждане, направих опит за възстановяване схемата на архетипа, пресъздаващ женската жреческа инициация. В изследваните текстове тя е представена като царска инициация – жената, преминала последния етап на изпитанията, се възкачва на владетелския престол заедно със своя съпруг.

Всички приказки, които разработват този мотив, са изградени по сходна схема. Характерна особеност на разглежданите текстове е това, че в тях втората инициация задължително е свързана и със заемането на престола, от който е свалена предишната царица (жрица). В приказките това се случва най-често в бащиния дом на жената (което е отражение на матрилокална резиденция) и в отделни случаи – в дома на мъжа (патрилокалната резиденция). Тук трябва да се отбележи, че в повечето фолклорни текстове важен образ е бащата на девойката (царя жрец), което е по-късно историческо наслояване. Архетипът на разглежданите приказни сюжети е създаден през матриархата, но те са претърпели многократни обработки по времето на патриархата. Остатък от архетипните структури е образът на мащехата (или свекървата), на която е отредена ролята на вредител в изследваните варианти. Нейният прототип обаче вероятно е старата жрица.

Възстановеният архетип включва следните елементи:

1. Девойката е изпратена от старата жрица (мащеха) в некултивираното пространство (гората), където трябва да бъде убита.
2. Девойката се справя с първото изпитание (остава жива).
3. Девойката се жени за принц, който я е намерил в некултивираното пространство (първа, сексуална инициация).
4. Раждане на дете (социализация).
5. По време на отсъствие на съпруга младата жена заедно с детето си отново е изпратена в некултивираното пространство.
6. Поява на вълшебен помощник (преодоляване на второто, жреческото изпитание). Повторна среща със съпруга.
7. Завръщане в матрилокалната резиденция и възцаряване на новата царица жрица.

Фолклорните текстове, използвани при разработването на схемата са: „Момичето без ръце“, публикувана от Братя Грим и ползвана по Круз-ван Делден ([2002](#): 61–65), „Приказка за жената с отсечените ръце“ от Хиляда и една нощ ([1001 нощ 2004](#): 2, 229) и „Царската дъщеря (Мария) с отсечените ръце“ ([Даскалова-Перковска 1994](#): 238–239, [СБНУ 3](#): 172–175, № 4, [СБНУ 50](#): 327–328,

№ 3, [СБНУ 56](#): 219–220, № 122). Към тях могат да се добавят още варианти, но за сега те остават извън това изследване.

В настоящата работа ще бъде представен анализ на текстове, засвидетелствани в кирилската писмена традиция от периода XVII–XIX век, които отразяват в една или друга степен архетипния модел и свидетелстват за трансформацията на сюжета. Това са: Богородично чудо № 11 (Кърчовски 1817: 22–27)²⁶, Разказ за българската царкиня Персика ([Иванов 1935](#): 29–44)²⁷, Повест за царицата и лъвицата ([Дмитриев и Лихачев 1998](#): 427–441)²⁸ и Многострадална Геновева ([Тодоров 1856](#))²⁹. Анализът е разделен на две части – в първата част се разглеждат Богородичното чудо и разказа за българската царкиня Персика, в които е спазен приказният архетип, а във втората – Повест за царицата и лъвицата и Многострадална Геновева, текстовете на които свидетелстват за постепенното отдалечаване от архетипа, резултат от десакрализацията и белетризацията на сюжетите.

*

Приказките и двата литературни текста по идентичен начин представят изходната ситуация: девойката неофит е единствена дъщеря, останала сираче след смъртта на майка си. Тя живее заедно с баща си и неговата втора жена³⁰. Изпращането на девойката в некултивираното пространство е задължителен елемент от инициационните практики, през които трябва да преминат всички девойки. Фактът обаче, че девойката неофит е царска дъщеря, а мащехата – властваща царица, насочват към друг посветителски модел. От гледна точка на митологията тук може да бъде открито съперничество между старата (властващата) и младата (бъдещата)

26 ^Δ Богородичните чудеса, събрани и издадени от Агапий Критски през XVII в., са превеждани неколккратно на сръбски, руски и български през XVII–XIX в. Тук ползвам превода на Йоаким Кърчовски, в изданието му през 1817. Традиционно произходът на сюжета за девойката с отрязаните ръце се свързва с европейския рицарски роман ([Петров 1872](#): 758–760, подробна библиография виж у [Яцимирский 1911](#): 328–329).

27 ^Δ Разказът „Чудото на Пресвета Богородица с царкинята Персика, дъщерята на цар Михаил Български“ (по-нататък само „Българската царкиня Персика“), както и неговите писмени и устни паралели е многократно изследван. За славистиката той става известен чрез публикацията на В.В.Сиповский през 1905 г. на киевския препис от XVIII в., ([Сиповский 1905](#): 254–267), независимо че още през 1872 г. П. Петров го разглежда в рамките на изследването си на западноевропейските влияния върху руската литература ([Петров 1872](#): 758–760). А. И. Яцимирски отбелязва, че разказът всъщност е вариант на Богородичното чудо, в който са дадени имена на героите ([Яцимирский 1911](#): 357). Й. Иванов го превежда на съвременен български език ([Иванов 1935](#): 29–44). Някои руски и български учени са на мнение, че в основата на известните руски текстове стои стар български прототип ([Петров 1872](#): 758–760; [Яцимирский 1911](#): 358–359; [Дуйчев 1960](#): 479–482; [Гюзелев 1981](#): 30). В. Д. Кузмина смята, че текстът е възникнал на руска почва през XVII век ([Кузмина 1958](#): 449–452). Към нейното мнение се присъединяват Кр. Станчев ([Станчев 1995](#): 97) и М. Йонова ([Йонова 1992](#): 90), които отделят внимание на литературните особености на творбата. Специално изследване на историческите реалии в разказа прави П. Павлов ([Павлов 2007](#)). Според него разказът е възникнал в Русия вероятно през XVII–XVIII в., но отразява легендарни или литературни свидетелства от българската история. Той допуска възможността български монаси или дори архиереи, посещавали руските земи, да са повлияли за създаването на разказа. Смята също, че творбата свидетелства за съхранената памет за българския княз Борис-Михаил.

28 ^Δ Повестта е разпространена в руската ръкописна традиция от края на XVII, XVIII., и дори в началото на XIX в. За неин прототип се смята „Повестта за римския цар Огон и Олунда“, особено популярна в Средновековна Европа и преведена през втората половина на XVII в. от полски на руски език. Същевременно в ръкописната традиция се разпространява и друг, кратък вариант на тек ста, който носи заглавието „Повест за царицата и лъвицата“, където персонажите не са представени със собствени имена, действието се развива „в палестинските земи“. Според Татяна Чалкова повестта е възникнала между 1673 и 1677 г. и до момента са известни около 250 преписа ([Дмитриев и Лихачев 1998](#): 653).

29 ^Δ Българска адаптация, дело на Павел Тодоров по пиесата „Зигфрид и Геновева“ от Леополд Тик ([Тодоров 1856](#)).

30 ^Δ Красимира Байчинска изследва приказките за мащехата и завареницата от психологическа гледна точка. Тя отбелязва, че появата на мащехата е необходима за девойката, за да се прекрати „неосъзнатата идентификация с майката“ ([2009](#): 80), за да може дъщерята да заживее собствения си живот и да стане цялостна личност ([2009](#): 75–82).

жрица, описан от Дж. Фрейзър по отношение статута на мъжа жрец. Особеното положение на претендентката предполага и по-специфични изпитания по време на първата, условно наречена „сексуална“ инициация. Израз на това са отрязаните ръце.

В началото на разказа за българската царкиня Персика е поставен акцент върху обучението на девойката: в детската ѝ възраст неин наставник е майката; при преминаването в следващата възрастова категория (13 години) тя е поверена на Богородица, на която е отредена по-нататък ролята на вълшебния помощник. Едва в този момент се появява стремежът за надмощие в дома / обществото (*противоборство*). Бащата встъпва във втори брак и неговата съпруга мрази първородната му дъщеря. В текста като причина за тази омраза е изтъкната физическата красота на младата девойка като нейно превъзходството пред новата царица.

За да се постигне обаче жреческата инициация, не е достатъчно просто да се заяви превъзходство над настоящата жрица. Претендентката трябва да докаже своите способности.

У Фрейзър жрецът мъж се намира извън култивираното пространство. Той може да загуби поста си само след като бъде убит от следващия претендент. Жената жрица властва сред обществото, тя е част от света, който я заобикаля. Следователно, за да докаже своята способност да заеме мястото ѝ, девойката трябва да излезе извън границите на общността, да докаже, че може да оцелее и да се завърне в света, към който принадлежи, вече получила необходимите знания и придобила нови способности, т.е. подготвена да бъде жрица.

За да се реализира жреческата инициация, девойката трябва да заяви себе си. Жреческото познание е забранено за обикновените хора. Претендентката трябва да посегне към него и да разруши тази забрана, защото само така би могла да бъде посветена. Същевременно престъпването на забраната трябва да бъде наказано. Тук наказанието се изразява в отрязване на ръцете – така ѝ се отнема способността да действа. Обаче забрана, отнасяща се до познанието, няма. В разказа за българската царкиня Персика са запазени следи от нарушаването на забраната. Тук героинята се опитва да се противопостави на вредителя – мащехата, която я уговаря да напусне култивираното пространство. Престъпването на забраната се равнява на посягане към забранения плод на познанието и е изразено чрез съгласието на Персика да напусне тайно своите покои.

Не е случайно, че в разглежданите текстове като наказание за извършеното от нея престъпление девойката е лишена именно от ръцете си. Тази част от човешкото тяло е смятана за „отговорна“ може би в най-голяма степен за действията, извършвани от човека. Така девойката не просто е наказана, но тя е лишена от способността да извършва каквото и да било – от домакинство и грижа за децата си до удовлетворяване на собствените си елементарни нужди. Това поставя героините на разказа и на Богородичното чудо в един по-различен контекст и съответно изисква специфична интерпретация. Лишаването на девойката от способността да се грижи сама за себе си и съответно появата на необходимост това да се извършва от друг отвежда към една от характеристиките на изпитанията, на които се подлагат претендентите за жрици. Същевременно, особеност на всички разглеждани текстове е това, че сексуалната инициация съпътства първия етап от жреческата, тя се случва в нейните рамки и сякаш е неделима част от нея. Ако не се е случила сексуалната инициация, ако тя не е завършила със социализацията на девойката неофит и ако героинята не е призната като пълноправен член на обществото на възрастните, тя не може да заеме мястото на жрицата. Късно наслоение е това, че бракът се осъществява в дома на съпруга – т.е. в патрилокалната резиденция. Следи от древния пласт могат да се проследят в описанието на срещата в гората, веднага след като героинята е подложена на най-сериозното изпитание – отрязването на ръцете. Ако приемем, че целият

епизод (от срещата на неофитите до тяхната сватба, вкл.) отразява сексуалната инициация в горския дом, то първото посвещаване на героинята завършва с нейното зачатие.

Мъжката инициация също присъства в двата литературни текста. Интересно е, че самото посвещаване, което се извършва в матрилокалната резиденция (родния дом на съпругата), се случва скоро след сватбата. Неофитът заминава за царския дворец, за да докаже своите способности, да утвърди себе си като съпруг на бъдещата жрица / като бъдещ престолонаследник. Това, че ролята на посветителя, на даващия задачите се изпълнява от бащата (мъжка фигура), е късно историческо наслоение. От друга страна, именно в матрилокалната резиденция момъкът е изпитан и от женската фигура – опитът на мащехата да го прелъсти в същността си е именно изпитание на верността към съпругата. И едва след като е доказал себе си като достоен претендент, той може да бъде признат за съпруг на бъдещата жрица. В тази си част сюжетът на „Българската царкиня Персика“ и на Богородично чудо 11 е напълно идентичен. В някои от фолклорните текстове тук има разминаване – отсъствието на съпруга не е обвързано с посещение в родния дом на героинята, съответно изцяло отсъства мотивът за неговото посвещаване. В други текстове обаче се спазва моделът на литературния вариант. В приказката, разказана от Братя Грим, героят отива на война. Този момент може да бъде интерпретиран като своеобразна мъжка инициация, която не е съпроводена с изпитания в родния дом на съпругата.

И тук е моментът да се върнем към втората инициация на героинята – тя вече е претърпяла своето сексуално посвещаване, дори е станала майка, но все още не е готова да бъде жрица. Сега тя трябва да докаже своята способност да се грижи за другите. Повторното изпитание също трябва да стане в некултивираното пространство (гората). В текста недвусмислено се казва, че героинята е заведена именно там, където са я намерили, т.е. налице е абсолютно съвпадение на географските реалности на двете инициации. Но този път тя е отведена там вече със своето дете / деца. И едва след като доказва интелектуалните си способности (с молитви в гората), тя вече е готова да получи жреческото познание. Едва тогава отсечените ѝ ръце са чудодейно възстановени. В някои текстове в ролята на вълшебен помощник встъпва Богородица: в разказа за българската царкиня Персика, в чудо 11 от Агапий Критски, а също и в някои фолклорни текстове. В други приказки вълшебният помощник е Господ или ангел, а в трети – персонализацията на дадената от героинята милостиня. Изрично са отбелязани молитвите на героинята. В края на всички текстове тя отново се превръща в пълноценен човек и дори нещо повече – става способна да се грижи за дома и семейството си.

Последната функция, която отново се съотнася към матриархата, е възцаряването на младото семейство в родния дом на жената. Почти всички фолклорни текстове, както и двете изследвани литературни интерпретации, са с идентично заключение – старата жрица е прогонена / убита, а младата е готова да заеме мястото, което ѝ се полага.

*

Текстовете на Повест за царицата и лъвицата и на Многострадална Геновева значително се отдалечават от архетипа: и в двете произведения отсъства разказ за първата инициация – героините са щастливо омъжени и живеят в домовете на своите съпрузи (патрилокалната резиденция). Същевременно и двата текста почти изцяло съхраняват втората половина от схемата на архетипа и са важен етап от неговата литературна история.

В началото на Повест за царицата и лъвицата са зададени основните характеристики на героите: царят е благочестив, майка му (старата жрица) – злонравна, а съпругата му (царицата, претендентката за жреческия престол) също е благочестива и добродетелна. Зададени са и отношенията между персонажите: царицата и царят живеят в любов според Божиите закони, а

майката на царя завижда на снаха си за това, че царят я обича и че всички почитат нейните добродетели. Затова тя замисля начин да нанесе вреда на царицата.

В Повест за царицата и лъвицата откриваме част от елементите на архетипа, други липсват или са видоизменени. Така например, първите два елемента напълно отсъстват, а третият е засегнат само частично – бракът между владетелите е споменат като факт още в самото начало на повестта. Тук фигурата на мащехата е заменена от злата свекърва, която търси начин да унищожи героинята.

Четвъртият елемент от архетипа – раждането на дете, присъства и в повестта, при това царицата дарява царя с двама сина – близнаци. От тук насетне архетипът се разгръща последователно. Чрез измама свекървата убеждава царя, че царицата му изневерява и дори че децата, които е родила, не са негови. Героинята е изгонена в некултивираното пространство, където лъвица отвлеча единия ѝ син. Вместо вълшебен помощник царицата среща добър човек, у когото живее заедно с втория си син. Завръщането на царицата и нейното оневиняване се случва благодарение на децата ѝ. По една случайност детето, вече момък, отгледан от лъвицата, е открит и, заедно със звяра, е заведен в царския дворец. По това време царството е нападнато от неприятели и вторият син измолва от майка си разрешение да участва в битката срещу тях. Двамата братя побеждават враговете, като ги нападат от две противоположни страни и се срещат на бойното поле. Много щастлив, царят ги разпитва кои са и от къде са. Те разказват историите си и така става ясно, че това са царските синове. Едва тогава владетелят научава, че съпругата му винаги му е била вярна. Майката на царя поглъща отрова, когато разбира, че истината излиза наяве. Текстът завършва щастливо – царицата възстановява престола и честта си. Тук единствената разлика с архетипа е в това, че владетелите управляват патрилокалната, а не матрилокалната резиденция. Необходимо е обаче да се подчертае отсъствието на стария цар – въпреки че действието се развива в патрилокалната резиденция, действащата фигура е майката на царя. Ето защо може да се направи изводът, че мястото на случването на събитията (дворецът на царя) е късно наслояване, а от архетипа е запазено присъствието на старата жрица.

Тук е реално разработена втората половина от архетипа на женската жреческа инициация – същинското жреческо посвещаване. Сексуалната инициация е само бегло маркирана чрез мотива за брака и за раждането на дете. Очевидно обаче първоначалното възцаряване на героинята на престола не е извоювано. Тя го е получила някак незаслужено, сякаш ѝ е подарено. Ето защо трябва да изтърпи своето изпитание. С оглед необходимостта да бъде посветена, героинята е прокудена от двореца. Това е необходимо, за да се случи жреческата инициация. По-тежко за нея обаче е не изгонването ѝ и пребиваването ѝ в некултивираното пространство, а отнемането на едната ѝ рожба. Когато доказва, че може да преживее това изпитание, тя напуска некултивираното пространство и се завръща в царството, макар и без да разкрива своята самоличност. Това е сякаш изпитание от първата (сексуална) инициация, което е в още по-тежка форма, защото е закъсняло във времето. При това тя е изправена пред още едно изпитание – трябва да се раздели и с втория си син, който иска да участва в битката в помощ на царя.

Едва след победата, която удържат синовете ѝ, царицата възвръща своя статут. Жреческата ѝ инициация се е състояла, тя е устояла на изпитанията и се е завърнала в дома си. Оттук насетне животът ѝ протича по установения ред и не представлява интерес, за да бъде описан. Ето защо повестта завършва само със схематично представяне на последвалите събития: царят и царицата доживяват благочестиво остатъка от дните си.

Особено интересен е фактът, че сюжети, отразяващи тази част от древния архетипов модел, са запазени в редица текстове от различни епохи. Такава е популярната у нас през епохата на Възраждането преводна драма Многострадална Геновева. Основната разлика в сюжетно отношение между двата текста е отсъствието на фигурата на старата жрица в пиесата. Това в същността си представлява и отклонение от модела на архетипа. Съперничеството между старата царица / жрица и претендентката за нейния престол е заменено с нереализиран любовен триъгълник: в отсъствието на съпруга неговият слуга Голос се опитва да прелъсти царицата. След като тя го отхвърля, той решава да я погуби. Така трансформацията придобива по-светски характер.

Фигурата на вълшебния помощник тук е застъпена – героинята и детето ѝ оцеляват благодарение на сърна, която ги храни с млякото си. Геновева възстановява общественото си положение едва след като доказва, че е способна да оцелее в некултивираното пространство заедно с детето си и да го отгледа и възпита там.

Различно място в двата текста е отделено на християнската религия. Повест за царицата и лъвицата е силно религиозно натоварена. Героинята почти непрестанно се моли на Богородица като на защитничка на майките. В духа на християнския морал е представен и краят на старата царица / жрица. Докато в приказките и в „Българската царкиня Персика“ злосторницата е жестоко наказана, тук тя сама се оттегля, поглъщайки силна отрова. Нещо повече, специално се отбелязва, че царят погребал майка си с всички почести, и това станало преди пристигането на новата царица / жрица. Друг християнски елемент са непрекъснатите благодарствени молебени – когато се раждат децата, след победата над враговете, след разпознаването между царя и синовете му, след пристигането на царицата.

В Многострадална Геновева религиозният компонент е много по-слабо засегнат. В пиесата молитвите са отправени към Бог, когато графът заминава на война и когато графинята е сама с детето си в тъмницата и се страхува за живота си. Тук обаче присъства моментът на кръщаването на детето и на възпитанието му в християнските ценности и добродетели.

И в двата текста религиозната натовареност е резултат от християнизацията на архетипа, която е пореден етап от неговата литературна история. Постепенното отдалечаване от архетипния модел, наблюдавано в двата текста, свидетелства за деактуализацията на отделни елементи и за промяна на литературните вкусове. Същевременно обаче във всички разгледани текстове крайният резултат е възцаряването на героинята след като успешно е преминала всички изпитания. Мелодраматичния характер на изложението е резултат от десакрализацията на древните посветителски практики. Следи от архетипа могат да бъдат открити в Повест за царицата и лъвицата – участието на дивите животни в жреческите изпитания ([Дмитриев и Лихачев 1988](#): 431). Същевременно е налице битовизация на архетипа и сравнително късна християнизация. Белег за това е представянето на вълшебния помощник като Богородица, като Господ или като ангел.

Независимо от всички късни наслоения разгледаните текстове разкриват сакрални обреди и практики от Древността и са своеобразно доказателство, че в човешката памет са съхранени различните етапи от културното развитие на човечеството.

ПОЛЗВАНИ ТЕКСТОВЕ НА ПРИКАЗКИ

„Момичето без ръце“, Братя Грим ([Крус-ван Делден 2002](#): 61–65)

„Приказка за жената с отсечените ръце“ ([1001 нош 2004](#): 2, 229)

„Царската дъщеря (Мария) с отсечените ръце“ ([Даскалова-Перковска и др. 1994](#): 238–239; [СБНУ 3](#): 172–175
№ 4; [СБНУ 50](#): с. 327–328, № 3; [СБНУ 56](#): 219–220, № 122)

ЛИТЕРАТУРНИ ТЕКСТОВЕ

О ицѣлѣнии роукъ Царици Галловъ ([Кърчовски 1817](#): 22–27).

Разказ за българската царкиня Персика ([Иванов 1935](#): 29–44)

Повест за царицата и лъвицата ([Дмитриев и Лихачев 1988](#): 427–441)

Многострадална Геновева ([Годоров 1856](#))

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

Байчинска, Красимира. 2009. *Златното момиче*. Плевен: Лече Артис.

Даскалова-Перковска, Лиляна, Доротея Добрева, Йорданка Коцева и Евгения Мицева. 1994. *Български фолклорни приказки. Каталог*. София: Св. Климент Охридски.

Гюзелев, Васил. 1981. *Средновековна България в светлината на нови извори*. София: Народна просвета.

Дуйчев, Иван. 1960. Пресиам – Персиан. Принос към ономастиката на българското средновековие. Във: Владимир Георгиев (ред.), *Езиковедско-етнографски изследвания в памет на акад. Стоян Романски*. 479–482. София: БАН.

Иванов, Йордан. 1935. *Старобългарски разкази*. София: Придворна печатница.

Йонова, Майя. 1992. *Белетристиката в системата на старата българска литература*. София: Св. Климент Охридски.

Коцева, Йорданка. 1994. Момата грейница или българските женски вълшебни приказки. *Български фолклор* XX (5). 33–44.

Крус-ван Делден, Жан-Франциска. 2002. *Символика на приказките*. Плевен: Лече Артис.

Кузьмина, В. Д. 1958. Источник повести о царевне Персике. *Труды отдела древнерусской литературы* XIV. 1958. 449–452.

Кърчовски, Йоаким. 1817. *Чудеса пресвятия Богородици, преведени от книга Амартолонъ сотиріа*. Будиин град.

Павлов, Пл. 2007. "Повестта за българската царкиня Персика" и историческата памет за княз Борис-Михаил. *LiterNet* 18.10.2007, № 10 (95) http://litenet.bg/publish13/p_pavlov/persika.htm (7 април 2011).

Дмитриев, Лев и Дмитрий Лихачев (ред.). 1988. *Памятники литературы Древней Руси. XVII век. Книга 1*. Москва: Художественная литература.

Петров, П. 1872. О влиянии западноевропейской литературы на русскую. *Труды Киевской Духовной академии* 8. 705–779.

Поповић, П. 1905. *Приповетка о девојци без руку. Студија из српске и јужнословенске књижевности*. Београд.

Проц, Владимир Я. 1995. *Исторически корени на вълшебната приказка*. София: Прозорец.

СБНУ 3. *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина* 3, 1890.

СбНУ 50. *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина* 50, 1963.

СбНУ 56: *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина* 56, 1980.

Сиповский, Василий В. 1905. *Русские повести XVII–XVIII вв.* Санкт Петербург.

Станчев, Красимир. 1995. *Стилистика и жанрове на старобългарската литература.* София: Просвета.

Стоилов А. 1929. Мария с отсечените ръце. *Известия на народния етнографски музей в София VIII–IX.* 193–196.

Стойкова, Стефана. 1960. Литература и фолклор (Един случай на литературно проникване във фолклора). Във: Владимир Георгиев (ред.), *Езиковедско-етнографски изследвания в памет на акад. Стоян Романски.* 755–776. София: БАН.

Тодоров, Павел. 1856. *Многострадална Геновева.* Превел от сръбски на български Павел Тодоров. Белград.

Фрейзър, Джеймс. 1984. *Златната клонка.* София: Отечество фронт.

1001 нощ 2004. *Хиляда и една нощ: Староарабски приказки.* В 2 т. Прев. От араб. Киряк Цонев и Славян Русчуклиев. София: Труд.

Чалкова, Ф. 2008. Литературна история на повестта о царице и львице: к постановке проблемы. *Вестник Новосибирского государственного университета, серия история, филология* 7 (2). 82– 87.

Яцимирский, Александр. И. 1911. [Рецензия за] Павле Поповић. *Приповетка о девојци без руку.* Студија из српске и јужнословенске књижевности. Београд. 1905. Стр. 123. Цена 2 динара. *Известия Отделения русского языка и словесности ИАН XVI* (3). 328–360.

ЗА АВТОРА

Мария Маринова е студентка по Българска филология в Софийския университет. Интересите ѝ са главно в областта на антропологията и фолклора.

Електронен адрес: maria.marinova15[at]gmail.com